

- ✦ формувати кооперацію на конкурсній основі та залучати провідних фахівців;
- ✦ орієнтувати всіх учасників на високу якість виконання робіт по проекту;
- ✦ усі виплати проводити тільки за виконаний обсяг робіт. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура : монографія / В. П. Андрущенко. – К. : Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.
2. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть : нові пріоритети : монографія / М. І. Долішній – К. : Наукова думка, 2006. – 511 с.
3. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянкін та ін. / НАН України ; Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 328 с.

4. Ландик В. И. Инновационная стратегия предприятия : проблемы и опыт их решения / В. И. Ландик. – К. : Наук. думка, 2003. – 364 с.

5. Завлин П. Н. Оценка эффективности инноваций / П. Н. Завлин, А. В. Васильев. – СПб. : Изд. дом «Бизнес-пресса», 2003. – С. 216.

6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / М. В. Стріха, В. С. Шовкалюк, Т. В. Боровіч, Ж. І. Дутчак, А. О. Сєдов. – К. : МОН, 200. – 30 с.

7. www.in.gov.ua

8. Інвестиції та інноваційний розвиток / Матеріали до парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». – 2009. – № 2(5). – 64 с.

Рецензент: канд. техн. наук, доцент кафедри менеджменту
КНТЕУ **Совершенна І. О.**

УДК 336.3:658.5

ФІНАНСОВА КРИЗА ПІДПРИЄМСТВА: ВИЗНАЧЕННЯ З ПОЗИЦІЇ ЦИКЛІЧНОЇ ДИНАМІКИ ЙОГО РОЗВИТКУ

МЕЛЬНИК В. М., КАЛІНСЬКА І. М.

УДК 336.3:658.5

Мельник В. М., Калінська І. М. Фінансова криза підприємства: визначення з позиції циклічної динаміки його розвитку

У статті досліджено сутність фінансової кризи підприємства та визначено її різновиди на основі теорії життєвого циклу організації. Обґрунтовано взаємозв'язок між фінансовими цілями підприємства та стадіями його розвитку. Надано характеристику криз платоспроможності, ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості, фінансової стабільності та збитковості.

Ключові слова: фінансова криза підприємства, стадія життєвого циклу, платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, прибутковість, оптимізація фінансової архітектури підприємства.

Рис.: 1. **Бібл.:** 11.

Мельник Віктор Миколайович – доктор економічних наук, професор, проректор Європейського університету (бульвар академіка Вернадського, 16-В, Київ, 03115, Україна)

Калінська Ірина Михайлівна – старший викладач, кафедра фінансів та банківської справи, Європейський університет (бульвар академіка Вернадського, 16-В, Київ, 03115, Україна)

E-mail: kalinskaya.irina@mail.ru

УДК 336.3:658.5

Мельник В. Н., Калинин И. М. Финансовый кризис предприятия: определение с позиции циклической динамики его развития

В статье исследована сущность финансового кризиса предприятия и определены его разновидности на основе теории жизненного цикла организации. Обоснована взаимосвязь между финансовыми целями предприятия и стадиями его развития. Представлена характеристика кризисов платежеспособности, ликвидности, деловой активности, финансовой устойчивости, финансовой стабильности и убыточности.

Ключевые слова: финансовый кризис предприятия, стадия жизненного цикла, платежеспособность, ликвидность, финансовая устойчивость, прибыльность, оптимизация финансовой архитектуры предприятия.

Рис.: 1. **Библ.:** 11.

Мельник Виктор Николаевич – доктор экономических наук, профессор, проректор Европейского университета (бульвар академика Вернадского, 16-В, Киев, 03115, Украина)

Калинская Ирина Михайловна – старший преподаватель, кафедра финансов и банковского дела, Европейский университет (бульвар академика Вернадского, 16-В, Киев, 03115, Украина)

E-mail: kalinskaya.irina@mail.ru

UDC 336.3:658.5

Melnik V. N., Kalinskaya I. M. Financial Crisis of Enterprise: Determination From Position of Cyclic Dynamics of its Development

In the article the essence of financial crisis of enterprise is investigated and its varieties are certain on the basis of theory of corporate lifecycle. It is grounded intercommunication between the enterprise's financial goals and stages of its development. The description of crises of solvency, liquidity, business activity, financial firmness, financial stability and unprofitability is given.

Key words: financial crisis of enterprise, stage of the lifecycle, solvency, liquidity, financial firmness, profitableness, optimization of enterprise's financial architecture.

Pic.: 1. **Bibl.:** 11.

Melnik Viktor N. – Doctor of Science (Economics), Professor, Pro-rector of the European university (bulvar akademika Vernadskogo, 16-V, Kyiv, 03115, Ukraine)

Kalinskaya Irina M. – Senior Lecturer, Department of Finance and Banking, European university (bulvar akademika Vernadskogo, 16-V, Kyiv, 03115, Ukraine)

E-mail: kalinskaya.irina@mail.ru

Підприємство як окрема соціально-економічна система взаємопов'язаних елементів, що здатна до самоорганізації в умовах нелінійного розвитку економічних процесів, підпорядковується циклічним законам функціонування та закономірно не уникає кризових явищ. Саме наявність кризових явищ є сигналом критичного накопичення певних внутрішньогосподарських протиріч, викликаних неможливістю підприємства реалізувати його цільову функцію за наявної комбінації ресурсів.

Утім, у контексті системно-синергетичного підходу будь-яка криза має не тільки негативні, а й позитивні наслідки за умови вчасної ідентифікації її ознак та реалізації антикризових заходів. Отже, врахування теоретичних і практичних аспектів циклічної динаміки розвитку підприємства в контексті фінансової діагностики підприємства дозволить підвищити ефективність управлінських дій.

Розвиток наукової думки щодо природи, класифікації різновидів криз і чинників виникнення кризових явищ свідчить про посилену увагу з боку дослідників до даної проблематики. Зокрема, слід відзначити праці провідних вчених, що заклали основи моделювання життєвого циклу організації, а саме: роботи І. Адізеса, Л. Грейнера, Д. Міллера, С. Філоновича, Г. Чандлера. У дослідженнях І. Бланка, Н. Верхоглядової, О. Копілюка, Г. Ситника, О. Терещенка, А. Штангерта посилену увагу приділено визначенню оціночних параметрів стадій життєвого циклу підприємства, кризових факторів на різних етапах розвитку підприємства та їх потенційних наслідків для організації. Проте, відсутність належного висвітлення аспектів взаємозв'язку між кризою у фінансовій сфері підприємства та стадією його життєвого циклу обумовлює потребу в поглибленому аналізованні зазначеного питання.

Мета дослідження полягає у визначенні видів фінансової кризи, які виникають у процесі циклічного розвитку підприємства, що дозволить визначити пріоритетні сфери антикризового управління фінансами підприємства.

Узагальнюючи надбання найбільш відомих теорій життєвого циклу організації, зазначимо, що у процесі розвитку підприємства можна виокремити такі стадії: утворення, становлення, зростання (повільна та активна фаза), зрілість та занепад підприємства.

Діапазон переліку кризових явищ, з якими стикається підприємство у процесі свого функціонування, є нескінченно великий. Однак найбільш руйнівний вплив чинить саме фінансова криза, що характеризується порушенням фінансової рівноваги та виявляється у розбалансованості діяльності підприємства і обмеженні можливостей впливу керівництва підприємства на внутрішньогосподарські фінансові відносини [1, с. 13]. Як зазначають І. Бланк та Г. Ситник, фінансова криза відображає протиріччя, що циклічно виникають протягом життєвого циклу підприємства, між фактичним станом його фінансового потенціалу й необхідним обсягом фінансових потреб, що зумовлює потенційно небезпечні загрози його функціонуванню [2, с. 136].

Важливість врахування стадії життєвого циклу підприємства також підкреслює Ю. Нестеренко, оскільки фаза розвитку організації здійснює безпосередній вплив на вибір напрямів, форм і методів організації фінансових відносин суб'єкта господарювання, ступінь його інвестиційної активності, інтенсивність збільшення власних фінансових ресурсів, напрямів розподілу прибутків, можливість соціальних інвестицій, а також рівень та види ризиків [3].

Узагальнення доробок літературних джерел щодо класифікації видів фінансової кризи залежно від стадії життєвого циклу підприємства дозволяє виокремити такі види, як криза зростання, стагнація та занепад [2, с. 138; 4, с. 128; 5]. У дослідженні Ю. Копчака модель життєвого циклу підприємства інтерпретується в термінах інституту банкрутства, на основі яких до стадій циклу віднесені: організація, платоспроможність, неплатоспроможність, неспроможність, банкрутство та ліквідація [6, с. 7].

Однак наведені класифікації, на нашу думку, відображають загальні проблеми певного етапу розвитку підприємства та не висвітлюють конкретні ознаки кризи у сфері фінансового забезпечення суб'єкта господарювання.

В інших працях більш змістовно досліджені ознаки фінансової неспроможності підприємства, які, однак, не враховують циклічність динаміки розвитку господарюючого суб'єкта. Так, О. Терещенко розрізняє три види фінансової кризи підприємства: стратегічна криза, криза прибутковості та криза ліквідності [1, с. 17]. Більш розгорнуту класифікацію різновидів фінансової кризи надає Ю. Прохорова, яка розробила інтегровану модель визначення виду кризи та визначила кризу ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та прибутковості [7, с. 12].

На нашу думку, охарактеризувати види фінансової кризи на підприємстві можливо на основі аналізу фінансових цілей господарюючого суб'єкта, оскільки виникнення фінансової кризи спричинено в першу чергу нездатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових цілей відповідно до стадій його розвитку.

Існує кілька класифікацій фінансових цілей підприємства. Так, найбільш відомими концепціями щодо фінансових цілей компанії є концепція безпеки та концепція рентабельності [8, с. 39]. Основним завданням фінансової політики підприємства в межах першої концепції є забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства, що дозволяє уникнути фінансових проблем у довгостроковій перспективі та забезпечує його автономність. Друга концепція базується на необхідності забезпечення рентабельності підприємства, що сприятиме його економічному зростанню.

У свою чергу С. Рибак і Л. Лабезнік відзначають, що залежно від цілей формуються й відповідні системи управління фінансами, зокрема [9]:

- ✦ фінансова рівновага або безпека підприємства, що реалізується шляхом управління фінансовим циклом суб'єкта;
- ✦ рентабельність або прибутковість, що акцентує увагу на кругообігу капіталу;

- ✦ економічне зростання або розвиток, що визначає необхідні фінансові ресурси для забезпечення розвитку та їх джерела;
- ✦ ризик, що моніториться для зниження невідповідності зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.

Ефективне управління підприємством у даному контексті означає здатність менеджменту компанії з найменшими витратами привести організацію до стадії зрілості та утримувати її якомога довше у цьому стані, протидіючи виникненню процесів, що призводять до занепаду або ліквідації підприємства.

Розвиваючи та доповнюючи вищенаведені підходи, охарактеризуємо взаємозв'язок між стадіями життєвого циклу підприємства та видами фінансової кризи.

Початковий етап життєвого циклу характеризується створенням підприємства та його поступовим виходом на ринок, спробою знайти свою нішу, стати привабливим для клієнтів, організувати реалізацію продукції та сервіс відповідно до вимог споживачів. У цей період відбувається фінансове становлення організації та накопичення її активів.

Особливістю даного етапу є від'ємний грошовий потік, що можна пояснити низькою ефективністю бізнесу, відсутністю економії на масштабах, значним періодом обігу оборотного капіталу, високою кредиторською заборгованістю. Істотний відтік грошових коштів пов'язаний також з формуванням організаційної та правової основ бізнесу, придбанням нових технологій, основних засобів та нематеріальних активів, підписанням контрактів, проведенням маркетингових досліджень, набором та підготовкою персоналу та ін. Отже, у період утворення підприємства основною проблемою у фінансовій сфері стає брак грошових коштів на поточні витрати. У зв'язку з цим стає актуальним попередження кризи платоспроможності, яка виявляється у нездатності господарюючого суб'єкта своєчасно й повно виконувати свої фінансові зобов'язання.

У свою чергу, ознаками платоспроможності є наявність достатнього обсягу коштів на поточному рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості [10, с. 274]. Для цього необхідно контролювати виконання плану виробництва і реалізації продукції, підтримувати оптимальний рівень витрат, забезпечувати зростання оборотного капіталу і підвищувати його оборотність, здійснювати систематичний контроль за надходження грошових коштів від реалізації продукції, погашенням дебіторської заборгованості, виконанням платіжних зобов'язань перед бюджетом, працівниками організації, постачальниками та кредитними організаціями, регулярно контролювати терміну спливу позовної давності кредиторської заборгованості.

На стадії становлення відбувається затвердження підприємства на ринку, закріплення його іміджу, збільшення кількості споживачів та контрагентів. На початковій стадії становлення підвищується ризик виникнення кризи ліквідності, оскільки сукупний грошовий потік залишається з негативним результатом через

перевищення відтоку грошових коштів від операційної діяльності над їх надходженням.

Проте нарощування обсягів продажу приводить до змінення даної ситуації, внаслідок чого грошовий баланс стає нульовим, а організація досягає точки беззбитковості та переходить на *стадію зростання*. Отже, головними фінансовими цілями даного етапу є контроль за синхронністю грошових надходжень та витрат, дотримання перевищення оборотних активів над короткостроковими пасивами, що дозволяє в подальшому подолати проблеми поточної неплатоспроможності та забезпечити перспективну ліквідність підприємства.

У *повільній фазі стадії зростання* перевищення беззбиткового об'єму продажів приводить до подальшого нарощування виробництва, що супроводжується появою прибутків та їх зростанням в абсолютному вираженні, а також виникненням позитивного грошового потоку від операційної діяльності. На цьому етапі головною метою менеджменту підприємства є забезпечення високого рівня ділової активності організації, який досягається за рахунок забезпечення оптимального співвідношення між темпами зростання основних показників діяльності підприємства, а саме [10, с. 373]:

$$100\% < T_{ck} < T_p < T_n,$$

де T_{ck} – темп зміни сукупного капіталу, авансованого у діяльність підприємства; T_p – темп зміни обсягів реалізації продукції; T_n – темп зміни прибутку.

Водночас, виникнення кризової ситуації, тобто кризи ділової активності, на даному проміжку циклічної динаміки підприємства, як зазначає О. В. Коваленко, може бути спричинено деформацією виробничо-комерційного та фінансового циклу підприємства внаслідок надмірних темпів зростання підприємства та зростання дебіторської заборгованості. Це відбувається, на його думку, через різке збільшення кількості клієнтів та збільшення часового лагу між реалізацією товарів і надходженням виручки у зв'язку із нарощуванням обороту [5].

У подальшому на стадії зростання необхідність нарощування обсягів функціонуючого капіталу в операційній сфері вимагає від підприємства істотних фінансових вкладень та проведення активної емісійної та кредитної політики. Отже, на етапі *активного економічного зростання* актуалізується завдання пошуку компромісу між ризиком зниження ліквідності та підвищенням рентабельності діяльності, який може бути досягнутий за рахунок забезпечення заданого рівня фінансової стійкості підприємства.

Як зазначає М. М. Бердар, стійкість фінансового стану забезпечує розширений розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу без посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування (за умови збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику) [11, с. 261]. Отже, у випадку формування неоптимальної структури витрат, надмірного зростання позикового капіталу та відсутності приросту рентабельності власного капіталу виникає криза фінансової стійкості, що характеризується перевищенням запасів і витрат над сумою власних оборотних

коштів, кредитів під товарно-матеріальні цінності та залучених тимчасово вільних фінансових ресурсів.

На стадії зрілості підприємство досягає стабільності в розвитку. Воно прагне підтримувати досягнуті ринкові позиції і зміцнювати своє положення. Відбувається стабілізація грошового потоку та формується його максимальна позитивна величина, що пов'язано із стабільним надходженням виручки, зростанням амортизації основних засобів і нематеріальних активів, зменшенням дебіторської заборгованості, зростанням суми резервів майбутніх витрат і платежів, отриманих доходів за рахунок майбутніх періодів. На цьому етапі важливою умовою забезпечення тривалості найбільш бажаного проміжку циклу є дотримання фінансової стабільності підприємства, тобто певного стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості, та збереження цього стану у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами [10, с. 302].

Утім, власники зрілих підприємств внаслідок збільшення масштабів діяльності стикаються з необхідністю делегування повноважень найманим менеджерам і концентрують увагу на вирішенні управлінських проблем координації та контролю. Це призводить до втрати гнучкості в управлінні, зниження оперативності реалізації стратегічних та тактичних завдань, спрямування прибутків на відшкодування витрат контролю тощо.

- ✦ скорочення виручки та зростання витрат;
- ✦ суттєве зниження обсягів прибутків;
- ✦ наявність збитків протягом кількох років, що проявляється в постійно негативному сальдо грошового потоку;
- ✦ стрімкому зростанні кредиторської заборгованості.

Підвищується ймовірність виникнення кризи прибутковості, коли перманентні збитки вихолощують власний капітал і це призводить до незадовільної структури балансу підприємства та його хронічної неплатоспроможності.

У цей період невідкладними стають оптимізаційні заходи щодо впровадження технічних, економічних і організаційних інновацій, активної маркетингової стратегії, що зрештою повинно привести до організаційно-технологічного оновлення підприємств та стабілізації його фінансового стану. Отже, пріоритетами фінансової політики господарюючого суб'єкта стають:

- ✦ усунення неплатоспроможності;
- ✦ відновлення фінансової стійкості;
- ✦ забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Графічну модель життєвого циклу підприємства, яка ілюструє авторське бачення залежності виду фінансової кризи від стадії циклічної динаміки, візуалізує рис. 1.

Рис. 1. Модель життєвого циклу підприємства та види фінансової кризи

Частіше виникають корпоративні конфлікти між стейкхолдерами підприємства. Окрім цього, на даному етапі характерним є накопичення сировини, матеріалів та готової продукції на складах, що веде до зростання собівартості продукції та, відповідно, зменшення прибутків.

Індикаторами стадії занепаду в циклічному розвитку підприємства є:

- ✦ втрата частки ринку та зниження обсягів виробництва;

На рис. 1 приведені такі позначення стадій життєвого циклу підприємства: S_0 – утворення, S_1 – становлення, S_2 – зростання, S_3 – зрілість, S_4 – занепад, S_5 – банкрутство та ліквідація.

ВИСНОВКИ

Таким чином, враховуючи вищевикладене, зазначимо, що виникнення кризових ситуацій у процесі циклічного розвитку підприємства підвищує ризики

фінансової неспроможності на будь-якій стадії життєвого циклу та може призвести до передчасної ліквідації господарюючого суб'єкта, якщо не будуть реалізовані відповідні антикризові заходи, покликані вирішити пріоритетні фінансові проблеми.

Дієвим інструментом попередження та подолання негативних наслідків фінансової кризи є оптимізація фінансової архітектури підприємства, що передбачає пристосування структурних характеристик підприємства, таких як організаційно-правова форма, структура власності, структура капіталу та система корпоративного управління до вимог зовнішнього середовища з метою досягнення фінансових цілей функціонування на кожній окремій стадії життєвого циклу підприємства. Тому перспективою подальших досліджень в даній сфері можна вважати розробку механізму оптимізації фінансової архітектури підприємства з урахуванням виду фінансової кризи та стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : Навч. посібник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с.
2. Бланк І. О. Управління фінансами підприємства : Підручник / І. О. Бланк, Г. В. Ситник. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 780 с.
3. Нестеренко Ю. В. Жизненный цикл фирмы как фактор реализации ее финансовой политики / [Электрон-

ный ресурс] / Ю. В. Нестеренко // Экономический журнал. – 2011. – № 3(23). – Режим доступа : http://economicarggu.ru/2011_3/nesterenko.pdf

4. Романишин М. І. Фінансові кризи та кризові явища як загроза економічній стабільності підприємств / М. І. Романишин // Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2010. – № 682. – С. 123 – 130.
5. Коваленко О. В. Концепція життєвого циклу підприємства та кризові фактори / [Електронний ресурс] / О. В. Коваленко // Бізнес-навігатор: науково-виробничий журнал. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/biznes/2010_1/2010/01/100104.pdf
6. Копчак Ю. С. Оцінка та прогнозування неплатоспроможності підприємств : автореф. на здобуття наук. ступеню канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Ю. С. Копчак. – Хмельницький, 2005. – 17 с.
7. Прохорова Ю. В. Антикризове фінансове управління підприємством: автореф. на здобуття наук. ступеню канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Ю. В. Прохорова. – К., 2008. – 20 с.
8. Механізм управління фінансами підприємств в умовах трансформації економіки : монографія / І. А. Ломачинська. – Одеса : Астропринт, 2011. – 280 с.
9. Рибак С. О. Таксономія дефініцій фінансової сфери / С. О. Рибак, Л. Л. Лабезник // Економічна теорія. – 2007. – № 2 – С. 34 – 45.
10. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : Навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Прутуляк, Н. Ю. Невмержицька. – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 552 с.
11. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посібник / М. М. Бердар. – К. : Центр уч. літ-ри, 2010. – 352 с.

УДК 330.1

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ДЖЕРЕЛА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

ВЕРЕТЕННИКОВА Г. Б.

УДК 330.1

Веретенникова Г. Б. Дослідження зовнішнього середовища як джерела загроз економічній безпеці підприємства

У статті визначено найбільш впливових учасників ринку, діяльність яких обумовлює рівень економічної безпеки підприємства. Наведено основні загрози, що виникають у процесі взаємовідносин підприємства з конкурентами, постачальниками, споживачами, фінансовими та державними структурами. Надано методичні рекомендації щодо визначення інтегрального показника, який характеризує рівень економічної безпеки підприємства з боку його зовнішнього середовища.

Ключові слова: оцінка економічної безпеки підприємства, зовнішнє середовище підприємства, загрози з боку конкурентів, постачальників, споживачів, фінансових і державних структур.

Табл.: 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 6.

Веретенникова Ганна Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки, організації та планування діяльності підприємств, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)
E-mail: a.veretennikova@mail.ru

УДК 330.1

Веретенникова А. Б. Исследование внешней среды как источника угроз экономической безопасности предприятия

В статье определены наиболее влиятельные участники рынка, деятельность которых определяет уровень экономической безопасности предприятия. Приведены основные угрозы, возникающие в процессе взаимоотношений предприятия с конкурентами, поставщиками, потребителями, финансовыми и государственными структурами. Представлены методические рекомендации по определению интегрального показателя, характеризующего уровень экономической безопасности предприятия со стороны его внешней среды.

Ключевые слова: оценка экономической безопасности предприятия, внешняя среда предприятия, угрозы со стороны конкурентов, поставщиков, потребителей, финансовых и государственных структур.

Табл.: 1. **Формул.:** 1. **Библ.:** 6.

Веретенникова Анна Борисовна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики, организации и планирования деятельности предприятий, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: a.veretennikova@mail.ru

UDC 330.1

Veretennikova A. B. Research of the Environment as a Source of Threats to the Enterprise's Economic Security

The most influential market participants are defined in the article. It's activity determines the level of enterprise's economic security. The main threats that arise in the relationship business with competitors, suppliers, customers, financial and governmental agencies are examined. The author presents methodical recommendations on the definition of the integral indicator on the level of company economic security from its external environment.

Key words: estimation of company economic security, the external environment of the enterprise, the threat from competitors, suppliers, customers, financial and government agencies.

Tabl.: 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 6.

Veretennikova Anna B. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economics, Organization and Planning of the Enterprises Activities, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)
E-mail: a.veretennikova@mail.ru